

Република Србија
ВРХОВНИ СУД
Рев 9712/2023
16.10.2024. године
Београд

Врховни суд, у већу састављеном од судија Драгане Маринковић, председника већа, Зорице Булајић и Ирене Вуковић, чланова већа, у парници АА из ..., кога заступа пуномоћник Милица Цолић, адвокат из ..., против тужене Републике Србије, Министарства правде, коју заступа Државно правобранилаштво Београд, ради накнаде штете, одлучујући о ревизији тужиоца изјављеној против пресуде Апелационог суда у Београду Гж 4481/22 од 08.12.2022. године, у седници одржаној 16.10.2024. године, донео је

РЕШЕЊЕ

УСВАЈА СЕ ревизија тужиоца, **УКИДА** пресуда Апелационог суда у Београду Гж 4481/22 од 08.12.2022. године и предмет **ВРАЋА** другостепеном суду на поновно суђење.

Образложење

Пресудом Вишег суда у Београду П 3185/21 од 11.05.2022. године, ставом првим изреке, тужена је обавезана да тужиоцу на име претрпљених душевних болова због неоснованог лишења слободе исплати 2.300.000,00 динара, са законском затезном каматом од 11.05.2022. године до исплате. Ставом другим изреке, одбијен је тужбени захтев у преосталом делу којим је тражено да се тужена обавезе да тужиоцу на име претрпљених душевних болова због неоснованог лишења слободе исплати још 18.030.000,00 динара, преко досуђеног до траженог износа од 20.330.000,00 динара, са законском затезном каматом од 11.05.2022. године до исплате. Ставом трећим изреке, тужена је обавезана да тужиоцу накнади трошкове парничног поступка у износу од 76.500,00 динара.

Пресудом Апелационог суда у Београду Гж 4481/22 од 08.12.2022. године, ставом првим изреке, преиначена је првостепена пресуда у ставу првом изреке, тако што је одбијен као неоснован тужбени захтев тужиоца којим је тржио да се тужена обавезе да му на име накнаде нематеријалне штете због претрпљених душевних болова због неоснованог лишења слободе исплати износ од 2.300.000,00 динара, са законском затезном каматом од 11.05.2022. године, као дана доношења пресуде до исплате. Ставом другим изреке, одбијена је као неоснована жалба тужиоца и потврђена првостепена пресуда у ставу другом изреке. Ставом трећим изреке, преиначено је

решење о трошковима поступка из става трећег изреке првостепене пресуде тако што је тужилац обавезан да туженој накнади трошкове целог парничног поступка у укупном износу од 67.500,00 динара. Ставом четвртим изреке, одбијен је захтев тужиоца за накнаду трошкова другостепеног поступка.

Против правноснажне пресуде, донете у другом степену, тужилац је благовремено изјавио ревизију због погрешне примене материјалног права.

Врховни суд је испитао побијану пресуду на основу члана 408. Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“ број 72/11 ... 18/20 и 10/23 – други закон), који се примењује на основу члана 506. став 2. тог закона и утврдио да је ревизија основана.

У поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју ревизијски суд пази по службеној дужности.

Према утврђеном чињеничном стању, тужилац је лишен слободе 13.03.2003. године, током полицијске акције „Сабља“ и на основу решења МУП РС Ку 4713/03 од 13.03.2003. године, тужилац је принудно доведен и задржан у службеним просторијама МУП све до 09.04.2003. године, када је задржавање укинато, након чега је пуштен на слободу. За наведени период полицијског задржавања тужиоцу је у овој парници правноснажно досуђена накнада нематеријалне штете због неоснованог лишења слободе у износу од 270.000,00 динара. После тога, пред Посебним одељењем за организовани криминал тадашњег Округног суда у Београду, против тужиоца, као једног од више окривљених покренут је кривични поступак под бројем Кп 3/04 због основане сумње да је извршио већи број кривичних дела, након чега је решењем истражног судије Ки 2/03 од 16.05.2003. године одређен притвор из разлога прописаних чланом 142. став 1. тачка 1. и став 2. тачка 1. ЗКП, те је истог дана наредбом истражног судије Ки 2/03 од 16.05.2003. године, према тужиоцу издата потерница. Полицијски службеници су кренули у потрагу за тужиоцем на адреси његовог пребивалишта али га нису пронашли будући да се у том тренутку налазио у стану своје девојке због чега су саопштили мајци тужиоца да му пренесе да се јави у полицијску станицу, што је она и учинила. Тужилац се телефоном јавио полицији и информисао о разлозима потраге. Том приликом није открио где се налази, а након тога полицији се више није јављао нити враћао на адресу свог пребивалишта. Тужилац је 20.01.2004. године лишен слободе на основу решења од 16.05.2003. године, у болници где је довео своју девојку на интервенцију, а на основу решења од 17.02.2004. године и 16.04.2004. године, тужиоцу је продуживан притвор из разлога предвиђених чланом 142. став 2. тачка 1. ЗКП уз образложење да и поред опсежне потраге домаћих и страних државних органа није био лишен слободе више од осам месеци од доношења решења којим је одређен притвор, што указује на опасност да би пуштањем на слободу могао побећи и тако постати недоступан државним органима, због чега се даље задржавање у притвору јавља као неопходна мера у циљу његовог присуства и несметаног вођења кривичног поступка. Са истим образложењем тужиоцу је последњи пут притвор продужен на основу решења Кв 19/05 од 10.02.2005. године које је укинато јер није наведен законски основ по коме је притвор продужен да би затим решењем Кв 38/05 од 11.03.2005. године, притвор био продужен са разлога предвиђених чланом 142. став 2. тачка 1. и 2, 3. и 5. ЗКП због потребе обезбеђења његовог присуства ради несметаног вођења поступка и опасности да би пуштањем на

слободу могао побећи (због тежине дела која су му стављена на терет, степена организованиости и међусобне повезаности са већим бројем лица која се налазе у бекству и чињенице да није лишен слободе више од осам месеци од доношења решења којим му је одређен притвор), могућности ометања поступка утицањем на саучеснике (који су још у бекству) уколико би се нашао на слободи, страхом да би боравком на слободи могао наставити са вршењем дела и запређеном казном затвора преко 10 година за кривично дело отмице које му је стављено на терет. Уз истоветно образложење са позивом на исте законске разлоге према тужиоцу као оптуженом притвор је продужаван за по још два месеца на основу 17 решења Посебног одељења Окружног суда у Београду све до укидања притвора решењем К 3/04 од 18.01.2008. године. Пресудом К 3/04 од 18.01.2008. године, тужилац је правноснажно ослобођен оптужбе да је извршио кривично дело отмице из члана 64. став 1. КЗ, док је у односу на кривично дело злочиначко удруживање из члана 227. став 2. КЗ оптужба одбијена због наступања апсолутне застарелости кривичног гоњења. Тужилац је и раније осуђиван, а паралелно са овом поступком текао је и други кривични поступак у ком је осуђен на казну затвора у трајању од 4 године коју је издржао након укидања притвора 18.01.2008. године.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, првостепени суд је закључио да је тужилац лишен слободе 20.01.2004. године и све до доношења решења Кв 19/05 од 10.02.2005. године, лишење слободе је било основано без обзира на чињеницу што је правноснажном пресудом ослобођен од оптужбе, односно оптужба одбијена, због чега му сагласно члану 560. став 3. ЗКП за тај период не припада право на накнаду штете. Наиме, тужилац је својим недозвољеним поступцима проузроковао лишење слободе, односно био је недоступан државним органима након што је пуштен из полицијског притвора 09.04.2003. године, свесно је избегавао да се јави на позив полиције при чему је по сопственом признању претпостављао да је за њим расписана потерница и одлучио да се крије упркос томе, односно да се да у бексто у којем је био готово осам месеци пре него што је по расписаној потерници ухапшен и приведен 20.01.2004. године, при чему није доказао тортуру полиције приликом притварања. Тужиоцу због тога не припада право на накнаду штете за наведени период, али је у наредном периоду тужиоцу продужаван притвор не само због опасности од бекства, већ то нису били ни основни разлози тужиочевог боравка у притвору све до пуштања на слобду 18.01.2008. године, што указује да тужиоцу за наведени период припада право на накнаду нематеријалне штете која је одмерена применом члана 200. ЗОО у износу од 2.300.000,00 динара.

Другостепени суд је преиначио првостепену пресуду у усвајајућем делу и одбио тужбени захтев, а потврдио у делу којим је тужбени захтев тужиоца одбијен као неоснован, налазећи да разлози због којих је тужиоцу продужаван притвор не могу бити предмет оцене у редовном парничном поступку, чак и у ситуацији када је накнадно дошло до ослобађајуће пресуде, односно одбијања оптужбе услед наступања апсолутне застарелости кривичног гоњења, већ само може испитивати услове за остварење права тужиоца на накнаду штете коју он тужбеним захтевом тражи. Чињеница да је кривични поступак трајао дуго била би основ за евентуално утврђење повреде права на суђење у разумном року у кривичном поступку, што није тражено тужбеним захтевом, нити је тужилац доказао да је он или ко други за њега у замену за пуштање на слободу у смислу члана 137. ЗКП предложио полагање јемства, што указује да поступајући суд није ни могао одредити јемство у конкретном случају.

Поред тога, по становишту другостепеног суда у парничном поступку за накнаду штете по одредбама ЗКП и Закона о облигационим односима, није од утицаја да ли је дошло до повреде права из члана 5. став 3. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода јер о повреди овог права одлучује Европски суд за људска права, односно Уставни суд, а не парнични суд у редовном поступку. Позивом на праксу Европског суда за људска права, другостепени суд је изразио становиште да се продужење притвора може оправдати ако постоје одеђене индиције да је то од јавног интереса, који ће без обзира на претпоставку невиности превагнути над правилом о поштовању личне слободе, зајемченим чланом 5. Конвенције, те да одбијање пуштања на слободу чак и уз јемство може бити прихватљив разлог уколико постоји опасност да се оптужени неће појавити на суђењу, која је у конкретном случају постојала, те да нека кривична дела због своје посебне тежине и реаговања друштва на њих могу изазвати узнемиреност јавности која би могла оправдати притвор на одређено време, затим сложености и посебне карактеристике истраге које представљају факторе које треба узети у обзир приликом разматрања да ли су органи показали посебну савесност у поступку.

По налажењу Врховног суда, основано се ревизијом тужиоца указује да због погрешне примене материјалног права чињенично стање није у потпуности утврђено.

Одредбом члана 35. став 1. Устава утврђено је да ко је без основа или незаконито лишен слободе, притворен или осуђен за кажњиво дело има право на рехабилитацију, накнаду штете од Републике Србије и друга права утврђена законом.

Одредбама Законика о кривичном поступку („Службени лист СРЈ“, бр. 70/01 и 68/02 и „Службени гласник РС“, бр. 58/04, 85/05, 115/05, 46/06, 49/07, 122/08), који је био меродаван у конкретном случају, било је прописано: да лице које је без основа осуђено за кривично дело или је без основа лишено слободе има право на рехабилитацију, право на накнаду штете од државе, као и друга права утврђена законом (члан 14.); да право на накнаду штете припада и лицу које је било у притвору а није дошло до покретања кривичног поступка, или је поступак обустављен правноснажним решењем, или је правноснажном пресудом ослобођено од оптужбе или је оптужба одбијена (члан 560. став 1. тачка 1); да накнада штете не припада лицу које је својим недозвољеним поступцима проузроковало лишење слободе (члан 560. став 3.); да ће се у поступку за накнаду штете у случајевима из ст. 1. и 2. овог члана сходно примењивати одредбе ове главе (члан 560. став 4.).

У контексту наведених материјално правних одредаба, лице које је без основа лишено слободе има право на накнаду штете од државе, а шта се подразумева под неоснованим лишењем слободе одређено је у самом ЗКП. Као што је раније наведено, током трајања кривичног поступка тужилац је био у притвору од 20.01.2004. године до 18.01.2008. године и предметни кривични поступак је правноснажно окончан пресудом кривичног суда којом је ослобођен од оптужбе, односно оптужба је одбијена. Према томе, тужилац спада у законску категорију лица неосновано лишених слободе (неосновано притворених лица) и њему као таквом лицу начелно припада право на накнаду штете, у смислу члана 14. и члана 560. став 1. тачка 1. ЗКП и у овој врсти спора тужилац нема терет доказивања неправилности и незаконитости рада државног рада, нити његове кривице. Међутим, општа законска негативна претпоставка, која искључује право на накнаду штете због неоснованог лишења слободе, јесте да је

притворено лице својим недозвољеним поступцима проузроковало лишење слободе. Накнада штете не припада лицу које је криво што је лишено слободе. Законска одредница „недозвољени поступци којима је окривљени проузроковао лишење слободе“ је општег карактера и управо због тога је задатак парничног суда да конкретизује и јасно одреди недозвољено поступање тужиоца (окривљеног лица) које је проузроковало одређење притвора. Шта се сматра овим доприносом представља чињенично питање у сваком конкретном случају, при чему чињеница да је тужилац свесно избегавао да се јави на позив полиције, да је за њим расписана потерница, да готово осам месеци и поред опсежне потраге домаћих и страних државних органа није био лишен слободе од доношења решења којим је одређен притвор, јасно указује на недозвољене поступке и да је задржавање у притвору била неопходна мера у циљу присуства и несметаног вођења кривичног поступка. Међутим, питање да ли је оправдано да се окривљени задржи у притвору у тако дугом временском периоду не може се процењивати *in abstracto*, већ се мора проценити у сваком случају према посебним карактеристикама предмета. Сходно томе, продужење притвора се може оправдати само ако постоје одређене индикације да је то од истинског јавног интереса који ће, без обзира на претпоставку невиности, превагнути над правилом о поштовању личне слободе зајемчене чланом 5. став 3. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода. То значи да се морају испитати све чињенице које иду у прилог или су противне постојању наведеног јавног интереса који оправдава одступање од правила из члана 5. став 3. Конвенције. Супротно становишту другостепеног суда, суд је у конкретном случају позван да оцени да ли је дошло до повреде члана 5. став 3. Конвенције, јер то произилази из члана 22. став 1. у вези члана 18. Устава РС, да свако има право на судску заштиту ако му је повређено или ускраћено неко људско или мањинско право зајемчено Уставом, као и право на уклањање последица које су повредом настале.

По наведеном правилу ЕК (Право на слободу и безбедност) 1. Свако има право на слободу и безбедност личности. Нико не може бити лишен слободе осим у следећим случајевима и у складу са законом прописаним поступком поред осталог: ц) у случају законитог хапшења или лишења слободе ради привођења лица пред надлежну судску власт због оправдане сумње да је извршило кривично дело, или када се то оправдано сматра потребним како би се предупредило извршење кривичног дела или бекство по његовом извршењу. 3. Свако ко је ухапшен или лишен слободе сходно одредбама из става 1.ц овог члана мора без одлагања бити изведен пред судију или друго службено лице законом одређено да обавља судске функције и мора имати право да му се суди у разумном року или да буде пуштен на слободу до суђења. Пуштање на слободу може бити условљено јемствима да ће се лице појавити на суђењу.

Постојање основане сумње да је ухапшено лице извршило кривично дело и опасност од бекства јесте услов законитости продужавања притвора, али како време пролази, оно више није довољно, те суд тада мора да утврди да ли су надлежни органи показали посебну марљивост у вођењу поступка, односно да ли се водило рачуна да притвор не пређе разумну дужину трајања. Даље, када је тужиоцу продужаван притвор готово 4 године, неопходно је било размотрити и да ли су постојале алтернативне могућности за обезбеђење његовог присуства на суђењу, те да ли је приликом продужавања притвора и протеком времена постојала потреба да се настави са лишењем слободе не само из разлога могућности бекства, већ и других разлога, које другостепени суд не конкретизује на дати случај са становишта права на накнаду

штете. Битно је на основу разлога датих у одлукама о продужењу притвора и стварних чињеница, примену наведених начела испитати у конкретном случају, што је другостепени суд пропустио да учини наводећи да тужилац није доказао да је тужена поступала супротно члану 172. ЗОО. С обзиром да другостепени суд није разјаснио све битне чињенице које су претходно наведене, ради оцене околности о оправданости притвора у тако дугом временском трајању и околности које искључују право на накнаду штете због неоснованог лишења слободе, то је Врховни суд укинуо пресуду другостепеног суда и предмет вратио истом суду на поновно суђење.

На основу члана 416. став 2. ЗПП Врховни суд је одлучио као у изреци.

**Председник већа – судија
Драгана Маринковић, с.р.**

За тачност отправка
Заменик управитеља писарнице
Миланка Ранковић